

Конюшенко Яна Юріївна,

доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Від початку повномасштабного російського вторгнення в Україну за інформацією Офісу Генерального прокурора станом на 10 травня 2022 року правоохоронці зареєстрували вже 10 619 воєнних злочинів та 5038 злочинів проти національної безпеки України. Внаслідок збройної агресії за офіційними даними ювенальних прокурорів 642 дитина постраждала в Україні внаслідок збройного вторгнення РФ в нашу державу. При цьому 226 дітей загинуло та 416 отримали поранення [1].

Незважаючи на те, що Україна вже вісім років перебуває в умовах збройного конфлікту, за цей час до кримінального процесуального законодавства були внесені деякі зміни. Проте з початком війни 24 лютого 2022 року стало зрозуміло, що необхідних законодавчих змін для належного здійснення досудового розслідування та правосуддя є недостатньо.

Таким чином, для належного функціонування всієї системи кримінальної юстиції та ефективного виконання завдань кримінального провадження Верховна Рада внесла низку змін як до Кримінального процесуального кодексу, так і до Кримінального кодексу України.

01.05.2022 року набрав чинності Закон України № 2201-IX від 14.04.2022 року «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану».

Зокрема, внесені зміни стосуються загального порядку проведення слідчих (розшукових) дій. Відповідно до ч. 4 ст. 223 КПК України допускається проведення слідчих дій у нічний час (з 22 години до 6 години) в порядку, встановленому ст. 615 КПК України.

Крім того, в п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України передбачено, що у разі введення воєнного стану відомості, які підлягають внесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань, вносяться до нього за першої можливості, а процесуальні дії під час кримінального провадження фіксуються у відповідних процесуальних документах, а також за допомогою технічних засобів фіксування кримінального провадження, крім випадків, якщо фіксування за допомогою технічних засобів неможливе з технічних причин.

За відсутності можливості складання процесуальних документів про хід і результати проведення слідчих (розшукових) дій чи інших процесуальних дій фіксація здійснюється доступними технічними засобами з подальшим складенням відповідного протоколу не пізніше сімдесяти двох годин з моменту завершення таких слідчих (розшукових) дій чи відповідних процесуальних дій.

При проведенні обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, відповідні слідчі (розшукові) дії проводяться без залучення понятих. У такому разі хід і результати проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи в обов'язковому порядку фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису [2].

З огляду на наведене, варто звернути увагу на наступні питання:

по-перше, на нашу думку, за відсутності можливості складання процесуальних документів про хід і результати проведення слідчих (розшукових) дій чи інших процесуальних дій слідчий, прокурор повинні скласти постанову відповідно до вимог ст. 110 КПК України, в якій необхідно зазначити обґрунтування щодо неможливості складання процесуальних документів в умовах, що склалися, а також вказати ідентифікаційні ознаки технічних засобів. Разом із тим, відповідно до ч. 6 ст. 110 КПК України у разі необхідності постанову слідчого, прокурора може виготовлятися в електронній формі з використанням кваліфікованого електронного підпису службової особи, яка прийняла відповідне процесуальне рішення;

по-друге, окремі питання участі понятих під час проведення слідчих (розшукових) дій нами досліджувалися раніше. Слід зазначити, що доцільно взагалі відмовитися від участі понятих під час проведення слідчих (розшукових) дій. На сучасному етапі розвитку технічних засобів фото-, відеофіксації більш раціональним і дієвим виглядає їх застосування, а не участь понятих, що додатково обґрунтовується досвідом інших зарубіжних країн, які вже давно відмовилися від інституту понятих у кримінальному процесі.

Як серед науковців, так і серед практиків ставлення до цього інституту кримінального процесуального права є неоднозначним. Так, Ж. В. Удовенко пропонує залишити питання щодо участі понятих у кримінальному провадженні на розсуд учасника слідчої (розшукової) дії, стосовно якого її провадять. Дослідник вважає, що з метою забезпечення невтручання у приватне життя особи, такий учасник особисто буде вирішувати, чи залучати понятих, чи замінити їх

застосуванням технічних засобів для забезпечення безперервного відображення їх перебігу [3]. О. В. Гресь та В. А. Фастовець пропонують взагалі відмовитись від участі понять у кримінальному провадженні, обґрунтовуючи свою позицію їх пасивністю під час проведення слідчих (розшукових) дій, повною некомпетентністю щодо дій слідчого, неможливістю розпізнати законність чи незаконність дій слідчого, неусвідомлення процесуальних вимог, що висуваються до проведення певної процесуальної дії, а також змісту і правил фіксації слідчих (розшукових) дій [4, с. 3; 5, с. 81].

Ми схвально сприймаємо останню позицію та повністю її підтримуємо, оскільки вважаємо інститут понять застарілим рудиментом, що не лише не захищає права осіб, пов'язаних із проведенням слідчих (розшукових) дій, а й призводить до таких фальсифікацій як «підставні поняті».

Крім того, догматично сприймається присутність понять як гарантія забезпечення прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, але ж потрібно пам'ятати, що в часи, коли було запроваджено інститут понять не існувало тих засобів технічної фіксації, що є в достатку сьогодні. Додаткові ускладнення в діяльності слідчого у вигляді відшукування не менше двох понять, з'ясування можливості їх участі у конкретному кримінальному провадженні, проведення в подальшому допиту таких учасників як свідків жодним чином не сприяють забезпеченню швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування [6, с. 64–66].

Вважаємо за необхідне продовжити практику заміни участі понять застосуванням технічних засобів.

Безумовно, зазначені зміни дозволять забезпечити більш оперативне та ефективне розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану.

Тож питання доцільності запровадження спрощеної процедури проведення окремих слідчих (розшукових) дій заслуговує на увагу та подальшу наукову розробку.

Список використаних джерел

1. Офіс Генерального прокурора задокументував 15657 злочинів проти України. URL: <https://armyi№form.com.ua/2022/05/10/ofis-ge№eral№ogo-prokurora-zadokume№tuvav-15657-zlochy№iv-proty-ukrayi№y>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakoni№.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#top>.
3. Удовенко Ж. В. Невтручання у приватне життя при провадженні деяких слідчих (розшукових) дій. *Часопис Національного*

університету «Острозька академія». 2013. № 2 (8). (Серія «Право»). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/№2/13uzvsrd.pdf>.

4. Гресь О. В. Коли вони придуть... : судді й адвокати пропонують стратегію захисту прав під час обшуку. *Закон і бізнес*. 2017. № 40. URL: http://zib.com.ua/ua/priNet/130534-yak_Nee_dopustiti_porushhe№№ya_prav_lyudi№ei_pid_chas_obshuku.html.

5. Фастовець В. А. Інститут понять. Архаїчне явище чи процесуальна гарантія захисту прав учасників кримінального судочинства? *Вісник прокуратури*. 2012. № 3. С. 74–81.

6. Конюшенко Я. Ю. Проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні: проблеми теорії та практики : монографія. Харків : Факт, 2020. 471 с.

Корольчук Віктор Володимирович,
т.в.о. начальника відділу організації
наукової діяльності та захисту прав
інтелектуальної власності Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, старший науковий
співробітник

ПРОФАЙЛІНГ У РОБОТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

На етапі розвитку перед людством гостро постають проблеми великих міст. Місто як штучне місце існування, створене людиною, дозволяє йому меншою мірою, ніж раніше, залежати від екстремальних факторів природного характеру. Місто дає широкі можливості для підвищення комфортності умов життя, для розвитку духовної та творчої діяльності кожної людини. Місто приваблює людей різних національностей, із різних географічних районів. У місті кожна людина оточена людьми і водночас є оточенням для інших людей. У будинку, у транспорті, у магазинах, на вулиці, на виробництві люди вступають у різноманітні складні міжособистісні стосунки. Нагромадження людей є сприятливим підґрунтям для виникнення міжособистісних та групових конфліктів, погіршення кримінальної обстановки, порушення екологічної рівноваги, збільшення небезпеки для життя та здоров'я людини. Не кожна людська спільність є відкритою книгою. Але читати чи хоча б переглянути її можна за допомогою профайлінгу оперативного дистанційного безінструментального визначення сутності та намірів людської групи чи спільності на основі прихованого аналізу їх параметрів та невербальної та вербальної поведінки. Тобто